

feketefenyő talál alkalmazást, hanem ahol erre egyes jobb talaju részeken alkalom nyílik, a lombfák s nevezetesen a cser is figyelemben részesül, mely azon a vidéken a természet utmutatása szerint kitünően tenyészik, elég jól értékesíthető és a vad által sem szenved sokat.

Erdőgazdasági viszonyok a Líkában.

Irta: *Kacsanovszky József*, kir. erdész.

Talán némi rövid magyarázattal tartozom, hogy tulajdonképen mi is az a Líka? Nos, ez itt nálunk Horvátországban egy külön kis ország. Talán a dunántuli „Göcsej-országhoz“ hasonlíthatnám. Szomszédaitól a líkai granicsár szőban, ruházatban, szokásaiban, életmódjában különbözik és szűkebb értelemben vett birodalma Goszpics városától délkelet felé húzódik a Velebit alatt. 3—10 km. szélességű völgy ez, melyet Dalmácia felől az erdős Velebit, a Krbava völgye felől pedig egy többnyire kopár, siralmas kinézésű, szaggatott hegygerincz határol, mely határokon túl már csak röviden „licsanin“-nak (líkai) ismerik az itteni granicsárt. Nevét ez a kis ország a Goszpics melletti Líka folyótól vette, mely folyó egyuttal nevet adott a régi 1. sz. határőr-ezrednek is, ámbár annak idején ezen ezred kerületéhez tartozott a Krbava és az Una völgye is.

Szükségem van a líkai granicsár rövid jellemzésének előrebocsátására, hogy közleményem további folyamán egyes dolgokat jobban megvilágíthassak.

Jellemzi a líkait elsősorban az, hogy az urféle ember nem nagyon imponál neki. Különösen ha egy tehetősebb legénnyel kerülünk össze, bizony csak úgy foghegyről beszélget a kabátos emberrel. De ez nem is csoda; kevés oly granicsár család van ezen a vidéken, mely nem számítana tagjai közé legalább egy es. és kir. kapitányt, de sőt még a tábornok-atyafi sem tartozik a ritkaságok közé. Természetes aztán, hogy a granicsárok, kik közül még nagyon soknak élénk emlékezetében van az egykori „Platzkommandant-Lajman“ (hadnagy) mogyorófa pálczája és kurta-vasa, a katonamebert tartják a legelső s legmagasabb személyiségnek, a czibil fajtával pedig nagy előszeretettel helyezkednek egy sorba.

Bizonyos önérzetes büszkeséget nem lehet eltagadni ettől a néptől, mely jellemvonás, ha nem viszi tulásba, jól áll neki.

Régi szokásaihoz makacsul ragaszkodik; a mit apjától, nagyapjától látott és hallott, attól nehezen tér el, még ha a szakítás előnyére is válnék.

Csakis azokkal a személyekkel szemben enged a likai a magasabb hangból, a kiktől közvetlenül függ; a kik kezére járhatnak, vagy a kik kellemetlenséget okozhatnak neki. E megkülönböztetett kevesek közé tartoznak az erdőörök is. Ezek nagy, magasan álló urak a likai szemében. Ismeretes kifejezése például a mi népünknek, melyet használ, ha az erdészről és az erdőorról beszél; sohasem mondja máskép, csak így: „a ferster és az erdőör ur!

Az idekerült idegennek tág mező áll rendelkezésére, hogy kíváncsiságát kielégíthesse. Érdekes néprajzi vonások, ismeretlen szokások iránti érdeklődésünk bő kielégítést nyerhet. És tényleg, mióta Szt. István birodalmának eme legtávolabbi, legdélibb pontjára: a szt. roki kir. erdőgondnokságba vetett a sors, nap-nap után újabb és újabb lapját nyitottam fel az előttem eddig ismeretlen könyvnek, melyből oly sokat lehet olvasnom és tanulnom annál is inkább, mert a likai granicsár szokásaival, gondolkodási módjával az itteni erdőgazdaság szoros összefüggésben áll.

S bár ha lelkemnek egy édesen fájó érzése olykor életjelt is ad magáról idebent; s ha a Velebit regényes, szemet, lelket megkapó szikláit, szédítő szakadékait, festői sziklafalait csodálattal elnézegetem, lelki szemeim előtt feltűnnek szülőföldem szelid hajlásu, barátságos északkeleti Kárpátjai: mégis elcsittul a belső hívó hang, eltűnik az oly jól ismert távoli kép, a mikor, mint e vidéken idegen, a változatosságával vonzó tájat látom s mint szakember elgondolkodva szemlélem az elmulasztott teendők és a megoldásra váró, nagyságukban fenséges feladatoknak csaknem végtelen láncolatát!

Bár 1852. óta van erdőtörvényünk, mégis a kezdetnél vagyunk a kezdetnél, melynek évszázados multja van!

Évszázadok romboló munkája, barbár pusztítása, lelketlen sáfárok helyrehozhatatlan gazdálkodási hibái: ez a mi terepünk, melyen mozognunk kell. S a letűnt századok erdőpusztító démona mintha még a közelből hallatná gunyolódó szavát: „Ime, ez volt

az én munkám!“ . . . És ez a démon, ez a rossz szellem még nem távozott messzire. Fel-felüti fejét lépten-nyomon. Rombolást, zsákmányt kereső tekintete ki-kivillan az itteni nép szeméből; s ha a líkai granicsár minden lelkiismereti furdalás nélkül hozzá sujt fejszékével a sudár fenyő, a karesu növésű bükk törzséhez, ha hold számra tarolja le a szép fiatalosokat: bizonyára ez az évszázados, pusztító rossz szellem vezeti kezét . . .

Tehát rosszul is fejeztem ki magamat: még a kezdetnél sem vagyunk! Feladatunk visszanyúlik még a letűnt századokba is, és elsősorban ki kell üznünk azt a rossz szellemet a nép lelkéből! S ha ezt a feladatot megoldottuk, akkor hozzá kell férköznünk szép szóval, hizelgő jóindulattal a nép lelkületéhez s elő kell készítenünk a talajt, hogy a már félszázada fennálló erdőtörvény hasznos gyümölcsöt teremjen. *Meg kell értetnünk az irányadó elemekkel, a műveltebb osztálylyal, hogy egyáltalában van erdőtörvény; hiszen itt az erdőtörvény említésére egy semmit mondó kézlegyintés a rendes válasz! Meg kell értetnünk a föld egyszerű népével, hogy ez a törvény nem ellensége a népnek, hanem legjobb barátja,* mely nemcsak hogy közvetlenül védi és fokozott mértékben óhajtja nyújtani elsőrendű szükségleteit, t. i. az épületi és tűzifát, legelőt, üde forrásvizet stb., hanem közvetve is védi karsztosodó szántóföldjét, rétyjét és anyagi boldogulásának minden tényezőjét.

Mert hiszen az erdőtörvény is, mint minden törvény, mely a birói igazság szilárd alapján áll, céljának megfelelően csakis a már elkövetett bünt, kihágást bünteti és torolja meg: de paragrafusai a lelkületet nem érintik. Büntet: de nem tanít! Azért elmulaszt-hatatlan kötelességünk nekünk, kik a néppel közvetlenül érintkezünk, hogy megismertessük a néppel a törvény fényoldalát is és ne mutogassuk feleje folyton csak az árnyoldalt. Fő feladatunk ez nekünk főképen itt, a végvidéken, a hol csakis ez uton fogjuk elérhetni a törvény eszményi célját, t. i. azt, hogy megtorló, büntető paragrafusait egyáltalában sohasem, vagy legalább minél ritkábban kelljen alkalmazni!

És mikor a nép tisztában lesz az erdőtörvénynyel, akkor, csakis akkor leszünk a kezdetnél; akkor lesz előttünk nyitva az ut a gazdasági célok felé.

Saját igazolásomra és félreértések kikerülése céljából legyen

szabad megjegyezmem, hogy, mint tisztviselő, szó nélkül hajlom meg a fennálló törvények és szabályzatok helyessége előtt: de mint szakember — tekintettel az itteni körülményekre, — ki a közvetlen közelből szemléltem a likai erdőgazdasági viszonyokat, erkölcsi kötelességemnek ismerem a látottak és tapasztaltak nyílt feltárását azon hitben és reményben, hogy ezzel egy lépéssel előbbre viszem a likai erdőgazdaság kátyuba zökkenő szekerét, rámutatván a helyszínén tapasztalt azon okokra, *melyeknek következtében a fennálló törvények, rendeletek, szabályzatok mindeddig „írott malaszt“ voltak, maradtak, — és ha az okokat meg nem szüntetjük, — maradni fognak a jövőben is.*

E soraimmal különben már járt utra lépek. Zezulka János kir. főerdész ur e lapok 1893. évi XI. füzetében éles megfigyeléssel írta le a horvátországi erdőgazdasági viszonyokat. Nyíltan mutatott rá a hibákra és mindazon okokra, melyek az itteni rendszeres erdőgazdaság kifejlődésének útjában állottak és állanak. Nincs szerencsém nevezett igen tisztelt főerdész urat személyesen ismerhetni, de azt őszintén mondhatom, hogy nagy hálával viseltetem iránta. Véletlenül akadt kezembe fent említett közleménye, mikor, mint e vidékre került új erdőgondnok, valami szilárd alap után kutattam, melyen lábaimat megvetthessem. És én az ő cikkéből egy rövid félóra alatt jobban megismertem új működési körömet, mint megismertem volna a nélkül a cikk nélkül több évi tapogatózás, tanulmányozás után! Ime, a népszokások és helyi viszonyok leírásának a nagy, a megbecsülhetetlen haszna! Ha az én hivatali utódom csak annyi hasznot is fog merithetni az én szerény, jelen soraimból, mint én a Zezulka főerdész ur cikkéből, fáradságom dúsán meg lesz jutalmazva.

Az állami kezelés alatt álló likai erdők száraló üzemben, 150 éves vágásforduló mellett kezeltnek, illetve használtatnak ki. Az évi hozam megállapítása a tömegszakozás elvei szerint az évek előtt foganatosított általános becslés alapján történik. Az állam kezelés alatt álló, de a jövődöbeli „likai vagyonszövetség“ birtokát képező erdőttesteket faizási szolgálat terheli. Az erdőkinestár tulajdonát képező erdőségekből az üzem — legalább a vezetésem alatt állott gondnokságban — kereslet hiányában, majdnem egészen szünetel.

Ezek előrebocsátása után vessünk egy pillantást a rendszeres alapokon nyugvó erdőgazdaság előtti multba. A jelen beszél! Előttünk áll a sivár kép, melyet megdöbbenve szemlél a szakértő!

Hogy a multban is a szálalás elvei szerint történt a kihasználás, azt el kell fogadnunk. Más üzemmód az itteni talaj és égalji viszonyok között nem lehetséges. A kihasználás foganatosítása körül azonban helyrehozhatatlan hibák történtek.

Elsősorban is a szó szoros értelmében le lettek tarolva a községekhez közel fekvő erdőterületek. Szálalás volt az is, az igaz; hanem végeredményében bizony csak becsületes tarolás volt.

Az akkori erdőgondnokok nem tartván be az előirt, vagy legalább észszerű időközöket, egy- és ugyanazon a helyen adták ki a fát a szolgalmányosoknak, illetve a népnek évről évre; itt aztán a mig volt mit vágni, vágtak; a mikor elfogyott a készlet, mentek egy völgygyel tovább. És mondjuk ki nyiltan, ezt a nagy hibát elkövették bizony az újabb időben is. Konstatálhatom ezt nemcsak a kihasznált állabok helyén keletkezett csaknem egykoru fiatalosok jelenlétéből, hanem a nép megjegyzéseiből is. Panaszkodva említgetik, hogy „bizony a mostani erdész urak nem adnak fát egy helyen kétszer sem, pedig még nem régen is amott volt a vágás, ott vágott apám is mindig, a mig élt“ . . .

Az évi vágásoknak minden szabályba ütköző helytelen elhelyezése volt tehát az első nagy hiba.

A második volt a fakijelölés felületes foganatosítása, illetve nem foganatosítása. Erre nézve egy kitünő megjegyzést hallottam egyik itteni szaktársamtól, melyet egy öreg granicsár tett, mikor az illető erdőgondnok személyesen végezte a kijelölést: „Hej, rossz idők járnak nem csak reánk, hanem úgy látjuk, az erdész urakra is: *személyesen kell a fát kijelölnök!*“ . . .

A régi erdész kiment, — ha ugyan egyáltalában kiment, — és az erdő szélén megállva kijelentette: ezidén itt lesz a vágás! Aztán egy szép gyepes tisztáson leheveredtek; sült a bárány a nyárson; folyt a dalmát bikavér; és az alatt az erdőör néhány törzset sietve megjelölt, hogy még neki is jusson egy jó falat és egy korty: a nép pedig nekirontott az erdőnek és vágott ki-ki annyit és ott, a mennyit és a hol akart! A fakijelölés még a 80-as években is ünnepnap, majális volt a vidék lakossága szemében.

Ez volt a régi szálaló üzem a Likában. Hogy ezt, vagy azt a törzset ki lehet-e, ki szabad-e jelölni? hogy miért szabad ezt, és miért nem szabad amazt? bizony az ilyen kérdések felvetése, vagy fontolgotása nem jutott eszébe senkinek sem. Állíthatom ezt most, mikor ez iránybani nézegetésem, körütekintésem a legtöbb esetben csöndes, gúnyos mosolyt varázsol granicsárain ajkaira. „Ugyan, Uram, mit nézegeti? Hisz ha jó az a törzs, kimegy az innen lebélyegzés nélkül is; ha pedig nem jó, üthet rá száz bélyeget is, itt marad az, míg a bóra ki nem dönti“ . . .

Tréfás megjegyzés ez, de nagyon jellemző! *És a népnek ilyen szavakban kifejezett gondolkodási módja képezi nagy mérvben azt az ugy szólván elháríthatatlan akadályt, mely a líkai rendszeres erdőgazdaság és az erdőgazdasági elvek érvényre jutásának útjában áll.*

Ismétlem, az itteni népről is irok, azért egy esetet említek fel e helyen. Egy igényjogosultnak leégett a háza, és ingyen fát kapott. Mikor kimentem a vágásba, hogy a szükséges törzseket kijelöljem, az illető granicsár, ki eddig szótlánul ballagatott utánam, megszólalt: „Uram, nem itt akarom én a fát! Az én házam messze van innen; ott, az erdő tulsó oldalán: ott jelölj ki nekem“.

„De, jó ember, — felelém megütközve, — a vágás itt van; fát csak itt kaphatsz; minden egyes szolgálmányosnak nem nyíthatok-külön vágást“.

„Akkor nekem nem kell a fa“, jelentette ki az én granicsárom röviden. Majd, mikor látta, hogy a törzseket tényleg a vágásban kezdem kijelölni, hozzá tette:

„Ne fáradj, Uram; én innen egy zszindelyt sem viszek ki. Ha nem jelölsz ki ott a telkem környékén, hát akkor *el fogom lopni a szükséges fát, még ha tíz erdőör is fog ülni mindegyiken!* Szegény ember vagyok, nincs hol meghuzzam magam a családommal, hát ha nem kapok ott a közelben, majd keresek fát ott, a hol találok; *egy-két napi elzárás nem öl meg engem . . .* legalább fedél alatt leszek“ . . .

És ugy is történt. Az én kijelölt törzseim vigan állanak ma is; a granicsár ellopta a fát ott a telke környékén; az erdőör feljelentette s az én emberem leülte a hat napot. De van új háza,

és az erdőkárt meg fogja fizetni majd valamikor, 10—20 kr.-os részletekben! . . .*)

Ez az eset több irányban vet fényt az itteni jellemző viszonyokra. A líkai grancsár nem ismer törvényt, nem ismer rendet. Az erdőt közvagyonnak tekinti, melyben mindenki szabadon gazdálkodhatik, minden megszorítás nélkül. Parancsolni, betiltani semmit sem lehet neki: mert a megtorló büntetéstől egyáltalában nem fél; az elzárást nem röstelli, az neki nem büntetés, az neki legfeljebb pihenés. A kártérítést pedig tetszésszerinti időközökben és részletekben fizeti le, ha egyáltalában lefizeti.

Azt kérdem most: vádolható, okozható-e a líkai ezért az észjárásért, mely lelkével, természetével összeforrt? Nem! Vádolható a régi rendszer, és vádolhatók az akkori erdőtisztek és erdészeti altisztek a jelen kiríthatatlan viszonyok előidézéseért, meggyökeresedéseért, kik bűnös kötelességmulasztásaikkal, felületes ellenőrzésükkel ugyszólván rákényszerítették a népet a rossz utra! A vád erős így, amint leirtam. És nehogy elfogultsággal gyanusitassam, sietek a vád erősségét az akkori viszonyok felemlítésével enyhíteni.

Akkor, régen, még sok erdő volt a Likában és kisebb népesség. A régi erdőségek kiterjedését világosan mutatják a mostani bokros, nagyobb részben elkarsztosodott legelők, melyek mind feltétlen erdőtalajon terülnek el. Az erdőgazdaság vezetése ritkán volt szakértő kezekre bízva és a közvetlen ellenőrzés a tulnagy erdőőri kerületek mellett eredményesen nem volt foganatosítható. Hogy példát említsek: a Velebitnek Gracsacz város és Medák község közt elterülő része egy erdőőre volt bízva. (Az illető életben van még most is.) Ez a terület légvonalban 38 km. hosszú és területe

*) Bocsánatot kérünk t. szerző urtól, ha bár a helyi viszonyok részletes ismerete nélkül *ez esetben* némileg a grancsár pártját fogjuk. Azt hisszük ugyanis, hogy az üzemtervek nem készültek az igényjogosultak méltányos kiválmainak megfelelően, hanem nagy vágássorozatok alkotásával maguk is előidéztek azt a kedvezőtlen körülményt, hogy évek hosszú során át még kisebb famennyiség sem adható ki a falvak közelében. Pedig éppen a szálaló erdő alkalmas arra leginkább, hogy kisebb, ugyszólván önálló hozammal bíró testekre oszljék, amint erre, éppen a szolgálmányosok érdekében, pl. az osztrák Alpések erdőgazdái helyeznek nagy súlyt. Nem volna tehát az üzemterv megfelelő átalakításával e bajon némileg segíthető? Szerkesztő.

18,868 kat. holdat tesz ki! Ezt az óriási erdőterületet az illető erdőőr „előírás szerint“ minden hónapban legalább egyszer köteles volt bejárni és a talált tuskókat az erdőkár-kalapáccsal lebélyegezni. Ennek az erdőőrnek 5 frt havi fizetése volt. (Ma — gazdag ember.)

Mit jelent ez? Azt, hogy az az 5 frt is kidobott pénz volt! A nép szabadon pusztíthatta, irthatta az erdőt, a mint azt a jelen világosan mutatja.

E mellett a hiányos felügyelet mellett még egy másik körülmény is elősegítette az erdőpusztítás meggyökeresedését a nép között.

Ha egy granicsár család a szántó, vagy rét elkarsztosodása következtében, vagy a család elszaporodván, ingatlanából már nem volt képes megélni: az akkori katonai hatóság rendelkezése „köteles volt büntetés terhe alatt“ a közeli erdőtestből annyit kiirtani, a mennyi a további megélhetésre szükséges és elégséges volt. Hogy a kiirtandó terület feltételes vagy feltétlen talajt képez-e, arra nem volt tekintettel senki sem. Természetes, hogy néhány év lefolyása után az ilyen irtás szintén elkarsztosodott s az erdőpusztítás — felsőbb rendeletre — tovább haladt néhány holddal.

Az 1899. év elejétől kezdve meg voltam bizva az otcosácsi kir. erdőhivatal által, hogy az új telekkönyvi betétek és illetve új telekkönyvek összeállítása alkalmából szükségessé vált reklamációk bejelentésénél a magas erdőkincstárt az egész Likában képviseljem. Eme működésem folyamán kötelelességszerűleg bepillantást nyerhettem a régi telekkönyvekbe. Lépten-nyomon találtam aztán ilyféle bejegyzéseket: „Ennyi számú Platzcommando-rendeletre az x erdő-részből „egy darab“ irtás N. N. házközösség nevére iratik.“ Hogy az az irtás hol fekszik, hogy mennyi annak a területe: arról nincs említés téve sehol! Csak annyi a tény, hogy az erdőtestek területén számos idegen birtok keletkezett, mely tisztásoknak a régi térképeken egész 1875-ig semmi nyoma sincs, és melyek az erdőkincstárra — és illetve a leendő „likai vagyonszékhelyre“ nézve — — ugy is, mint tulajdon, ugy is, mint erdőterület — elévülés folytán örökre elvesztek.

Az itt leírt esetek világosan bizonyítják abbéli állításomat, hogy a népet erdőgazdasági tekintetben éppen azok rontották el,

a kik tulajdonképen hivatva lettek volna azt a rossztól visszartartani, t. i. a vezetők és általában a rendszer. Így ment át a nép vérébe az erdőpusztítás, előbb mint szokás, később mint kötelesség, és most mint életszükséglet!

Likában a népesség nagyarányu szaporodásához képest nagyon kevés a mezőgazdasági művelésre alkalmas terület, ennek következtében úgy a mezőgazdaság, mint az ezzel kapcsolatos állattenyésztés is vajmi silány. Hogy az erdő közvagyon, hogy azt minden súlyosabb következmény nélkül pusztítani lehet és szabad: azt a granicsár őseitől látta és tanulta és ily irányban neveli az új nemzedéket is. A földje törmelékes, köves; a bőra, melynek az erdők régebbi letarolása által szabad utat nyitott, évről-évre lejjebb szállítja a termő föld szintjét, felszínre kerülnek az anyaközet kötuskói, és a granicsár, mielőtt szántani kezdene, kénytelen előbb ezeket kirobbantani, elhordani. „Lika oly boldog ország, hogy még kő is nő a földjén,“ jegyzi meg akasztófa-humorral.

Az állattenyésztés a jó legelők hiánya miatt nagyon visszamaradt. De mondjuk ki, hogy nem is ért a granicsár ehhez. Az állatok tisztántartásáról, rendes táplálásáról, kimeléséről fogalma sincs, vagy legalább is nem sokat törődik vele. És meg van az a rendes hibája, hogy általában több marhát tart mindig, mint a mennyit — még a legjobb viszonyok mellett is — eltartani képes volna. Innen származik azután az a nagymérvü károsítás is, mely a szertelen legeltetés által érte és éri az itteni erdőségeket.

Ily körülmények között mit tehet a granicsár!? Ott az erdő; közel van a fa nélkül szükölködő Dalmácia: a körülmények, a viszonyok egyenesen kezébe adják a fejszét, hogy megélhetését biztosítsa. Tarol, lop, facsempészetet üz: mert rá van kényszerítve; mert így látta, így tanulta az apjától, az öreg apjától; mert az erdő kimélése mellett egy hang sem szólal fel megkérgesedett lelkében; mert régi vezetői soha egy szóval sem igyekeztek lelkébe csepegtetni azt a könyörtelen igazságot, hogy a likai, mikor erdőt tarol: önmaga alatt vágja a fát! . . . Mit várhatunk, — mit várhat az erdész az olyan néptől, melynek gyermekei egész nyáron át a fiatal fenyők lenyakalásával mulatoznak? Mit várhatunk az olyan néptől, mely boldogult Erzsébet királyné emlékére az országutak mentén nagy költséggel elültetett fákat már most, mikor

még alig zöldül rajtok az emlékezés, a szeretet, a hála első levélkéje: lelketlenül levágja!? . . . Ha ezt meg tudja tenni; ha erre ráviszi a lelke minden ok, minden czél nélkül, mert hiszen az a 10—20 levelű fiatal fácska még csak a szántóföldjét sem árnyékolja be, miként pusztíthat aztán a Velebitben, a hol a törzsek ezrei közt válogathat, a hol néhány lépés a határ, melyen tul jó pénzen eladhatja azt a 8—10 *cm.*-es fenyő szarufát, azt a gyönyörű, fiatal karácsonyfát, azt a fenyő-dongát, stb! . . .

És ezen a nagy vidéken nincs egy pap, nincs egy tanító, nincs egy felvilágosodott, művelt ember, a ki a népet vak rohanásában, mely a tönkrejutás örvényébe viszi, feltartóztatná! Nincs senki, a ki büne nagyságáról, és annak beláthatatlan következményeiről felvilágosítaná! A szülőket nem is emlitem, hiszen az öreg granicsárnak segít a falopásban a saját 8—10 éves fia, vagy legalább ört áll . . .

Az erdész ebben a fejtelenségben, ebben a megszibbasztó helyzetben egyedül áll teljesen; és elhagyatottságát érzi léptenyomon. A nép a falopás és csempészet tekintetében bámulatósan összetart. A lefoglalt lopott vagy csempészett áruknak biztos helyre leendő befuvarozásához drága pénzen sem kaphatok fuvarost; az árverésen a lopott fát nem veszi meg senki, ha csak az illető fatolvaj maga nem. És ha a körülállókat kérdem, hogy miért nem árvereznek, azt feleli mindegyik: „*Nem az én fám ez; nem kell nekem ingyen sem; nem akarom, hogy az illető rám gyujtsa a házamat*“ . . . Összetart ez a nép és retteg egymás bosszujától!

És a hatóságok!? . . . Kényes tárgy, de az előttem lebegő czél bátorságot ad nekem, hogy erről is szóljak, mert *kell* szólanom. Csak röviden. A községi, kerületi elöljáróságok, minden hivatal, esendőr és pénzügyi őrsök hivatalos helyiségeiben és az alkalmazottak magánlakásaiban *csempésztől és fatolvajtól éjnek idején vett fával tüzelnek!* . . .

Sziveskedjenek t. felettes hatóságaim és szaktársaim ebből a következtetéseket levonni . . .

A járási kir. elöljáró (Magyarországon: főszolgabíró) a feljelentett erdőkáresetek 40—50%-ánál elítéli a fatolvajt — itt Likában — a felszámított erdőkár megtérítésére és — *rosszalásra!* Rosszalásra a líkai granicsárt, a ki 25—30 év előtt még botot és

kurtavasat kapott azért is, ha a hadnagy urnak kellő tisztelettel, elég mélyen nem köszönt! . . .

Tisztelet, becsület a kivételeknek. A gracsaczi járás kir. előjárója előtt például tisztelettel kell meghajolnom. Ily energikus emberek segitenének a bajon; legalább a jó szándék, a belátás meg van benne. Itél ő is rosszalásra, az igaz; de mikor nem rég ez irányban mettettem előtte észrevételeimet, mentegetőzve jelentette ki, hogy *felettes hatósága mindig megütközik azon, ha 1—2 frtos erdőkár miatt még külön 1—2 napi elzárásra is ítéli a „szegény“ grancsárt.*

Kedvem volna az utolsó sorokat vastagon aláhuzni. Ezekben gyökerezik főképen az a tény, hogy a likai grancsár egyáltalában nem fél a falopás következményeitől. *Enyhe a büntetés!* Hiszen a likai nem is igyekszik menekülni, ha falopás közben az erdészt, vagy azt erdőört megpillantja. Bevárja, köszön; aztán, míg a kárt felmérem, szépen nyugodtan megtömi a pipáját és higgadtan pöfékel. Nekem átadja a fejszét szó nélkül, de erdőörnek nagy ritkán. Ha aztán az erdőör tovább ment, teljes nyugodtsággal dolgozik tovább a ledöntött törzsön. A fára szüksége van; pénze nincs, hogy vegyen; tehát lop. Egy-két napi elzárás, vagy egy kis „rosszalás“, legkevésbé sem akadályozza meg őt szándékában. *Az erdőkár behajtása körül a legnagyobb mérvű hanyagság tapasztalható!* Még 1873-ban megítélt erdőkár-megtérítések sincsenek sok esetben behajtva.

A viszonyok jobb megvilágíthatása és világosabb megérthetése czéljából felsorolom még röviden a következő adatokat. A vezetésem alatt állott erdőgondnokság özszerülete, néhány hold hiján, 40,000 kat. holdat teszen ki, 11 vágással. Külső erdőöreim száma 13, kik közül háromnak 2—2, egynek pedig 3 vágása van a védkerületében.

Az egyes védkerületek nagysága 2500—6000 kat. hold között váltakozik. (A mutilicsi erdőgondnokságban 10,000 kat. holdas védkerület is van!)

Tekintve a védkerületek nagy kiterjedését, a legkedvezőtlenebb terepviszonyokat és azt a körülményt, hogy állami erdőöri lakások hiányában az erdőör rendszerint a falukban és a védkerületektől távol kénytelen lakni: az én becslésem szerint az erdőörök az

elkövetett erdőkáreseteknek legfeljebb 50%-át jelenthetik fel, mert a legtöbb védkerület semmi körülmények között sem járható be egy nap alatt. És ily viszonyok között erdőgondnokságomban az évi feljelentések száma mégis megközelíti rendszeren a 2000-et. Hangsúlyozni óhajtom, hogy a nép, mint faizásra jogosult, az összes szükséges épületi és tűzifát ingyen kapja! Az évenként ingyen kiszolgáltatót fatömeg összértéke 6381 frt 62 kr; ezen kívül *az elmúlt 1899. évben feljelentetett 1678 erdőkáreset, pénzben kifejezett 5240 frt 40 kr. értékkel.*

Az előírás szerint ingyen kiadott fatömeg természetesen semmi hasznot sem ad a kezelő kincstárnak; az ellopott fatömeg értékét pedig csak úgy, immel-ámmal hajtják be. Így történhetik meg aztán az a különös eset, hogy 40,000 holdas volt erdőgondnokságomra az erdőkincstár közel 2000 frtot fizet rá évenként, és hogy *1899. év végén a megítélt erdőkármegtérítések nyilvántartása 19,380 frt. 97 kr.-nyi be nem hajtott összeggel zárult! . . .* Ez csak a szt. roki gondnokság; a szomszéd mutilicsi — tudtommal — 60,000 frton felüli be nem hajtott erdőkárt tart nyilván.

És most azt kérdezem: lehetséges-e egyáltalában ezen ázsiai állapotok további haladásának és fejlődésének utját vágni? Lehetséges-e egyáltalában a falopást megszüntetni, vagy legalább csökkenteni? Lehetséges-e az erdőgondnokság reális jövedelmét legalább annyira fokozni, hogy az a kezelési kiadásokat fedezze?

Szerény véleményem szerint a likai erdőgazdaságban elérkeztünk a tizenkettedik órához. A fordulópontnak be kell következnie mielőbb. Megköveteli ezt az itteni nagy kiterjedésű erdőségek kétségbeejtő jövője; megköveteli az itteni elvakult nép megmentése.

És fel kell még említenem azt a visszaélést is, mely Likában az alomszedés és legeltetés terén nyilvánul.

Távol áll tőlem, hogy a nyilvánosság előtt mások szószólója gyanánt feltoljam magamat. De mikor a vezetésemre bízott gondnokság tarthatatlan viszonyainak leírását közzé teszem, azt hiszem, hogy egyuttal a többi likai erdőgondnokság képét is rajzolom. Az állapotok kisebb-nagyobb különbséggel egyenlők. Itteni t. szak társaim pedig — gondolom — nem fogják tőlem rossz néven venni, és nem fognak a szerénytelenség vádjával illetni azért,

hogy éppen én, — mint közöttük a legújabb és legfiatalabb, — emelem fel tiltakozó szavamat az itteni viszonyokkal szemben. Megengedem, hogy túl-idealizmussal, tulsötét színekben való látással vádolhatnak, de éppen ezen esetleges vádakra gondolva, igyekeztem tényeket felsorolni, melyek nyitott könyvet képeznek mindenki számára, a ki fáradságot vesz magának abba betekinteni. Távol áll tőlem az ártatlan kézmosás! ellenkezőleg, az igazságnak megfelelően be kell ismernem, hogy a körülmények nyomasztó sulya alatt hibázunk mi is, jelenlegi erdészek, hibáztak közeli elődeink is; be kell ismernem, hogy mindnyájunkat egy évszázados, rossz irányba tért áramlat ragad magával, és nem a mi legjobb akaratunkon, igyekezetünkön mulik, hogy ezen áramlat sodrában nem birunk talpra állani. Ezen áramlatnak helyes irányba való visszatelése volna éppen a sürgős feladata az összes hivatott tényezőknek. Ha veszélyben vagyunk: nem szégyen segélyért kiáltani! Ha önhibánkon kívül veszélyes helyre, veszélyes körülmények közé kerültünk: elsősorban is a mi érdekünkben áll, hogy a figyelmet magunkra tereljük, de szükséges egyuttal, hogy kezünket *mi magunk is* kinyujtsuk a segélyt hozó felé és ne várjuk, hogy az illető szépen az ölébe vegyen minket és úgy tegyen ki a biztos helyre, hol már nincs mitől sem tartanunk. Ezzel indoklom azt, hogy felszólalok.

Magyarországon eltöltött nyolcz évi szolgálatom tartama alatt megszoktam a rend, a rendszeresség elvét; a mit láttam, a mit tapasztaltam úgy a külső kezelésnél, mint az erdőrendezéségnél, valamint az erdészeti központban: az mind egy bizonyos eszményi cél felé mozgott, igyekezett. Ily elvekkel, ily benyomásokkal kerültem Likába; s hogy az eddig látott és a most elem tárult kép óriási ellentéte az első pillanatban szemembe ötlött: az természetes. Megengedem, hogy az ellentétet talán túlélésnek látom; beismerem, hogy itt, Likában — éppen a helyi kedvezőtlen viszonyok következtében — lehetetlen olyan erdőgazdasági állapotokat teremteni, mint a minők szűkebb édes hazánkban léteznek. De hogy itt mindennek úgy kell lennie, mint a hogy az eddig volt és jelenleg van; hogy itt már másképen semmi sem lehetséges; hogy a tarthatatlan állapotokon segíteni egyáltalában nem volna lehetséges: azt egyszerűen tagadom! Ezt kell, hogy elismerje

mindenki, a ki az itteni körülményeket közelebbről ismeri. És fenn-tartom ezen állításomat mindaddig, míg egy hivatottabb meg nem győz arról, hogy állításomban tévedtem, hogy rosszul látok, hogy elfogult vagyok. De még megczáfoltatásom esetén is a mérleg másik tányérába vetem legjobb szándékomat, szakom, kötelességem, hivatásom iránti őszinte lelkesedésemet!

Hogy az itteni állapotok tarthatatlansága, s az elmulasztott teendők nagysága nem pusztán az én ideám: bizonyítják azok az eléggé nem méltatható újabb rendeletek, melyeket az otocsácsi kir. erdőhivatal jelenlegi igen tisztelt főnöke gyors egymásutánban kibocsát. A legeltetés szabályozása, a tilalmazandó területek kijelölése, a csempészet megszüntetésére vonatkozó utasítások, a fakiadásnál, a kifuvarozásnál alkalmazandó megszorító intézkedések, stb., stb., mindmegannyi lépés azon czél felé, melyet Likában elérni, vagy legalább megközelíteni kell.

(Vége köv.)

Meghívó

az Országos Erdészeti Egyesület közgyűlésére.

Az Országos Erdészeti Egyesület ideai rendes közgyűlését *folyó évi december hó 7-én délelőtt 10 órakor Budapesten, az egyesület helyiségében tartja meg a következő tárgysorozattal:*

1. Jelentés az egyesület működéséről a mult évi közgyűlés óta.
2. Az igazgató-választmány jelentése az 1900. évi számadások megvizsgálása és az 1902. évi költségvetés megállapítása tárgyában.
3. A Horváth Sándor-alapítvány átvétele és ezzel kapcsolatosan az alapszabályok módosítása.
4. Jelentés a Deák Ferencz-alapítvány kamataiból kiirt pályázatok eredményéről és javaslat az alapítvány 1902. évi kamatainak felhasználására nézve.
5. Indítványok a jövő évi közgyűlés helyére és tanácskozási tárgyaira nézve.
6. Indítványok az egyesület czéljainak előmozdítására általában. (Az ily indítványok a közgyűlést megelőző napig a titkári hivatalnak írásban bejelentendők.)